

Utvärderingsrapport Förskolläraryrket

Områdesnämnden Utbildningsvetenskap har genomfört utvärdering av Förskolläraryrket.

Underlagen består av en självvärdering enligt nämndens instruktioner, en matris över kurser/examensmål samt en rad bilagor, såsom kurshandböcker, bedömningskriterier och VFU-guide m.m. Underlagen gäller förhållandena HT-16. Dialog med författare Mats Tegmark har förts 2017-01-27.

Underlagen har granskats av två externa sakkunniga, universitetslektor Lise-Lotte Bjervås, Linné-universitetet, och förskollärare Marie Holmström, Ludvika, som lämnat var sitt individuellt yttrande.

Utbildningens kunskapsbidrag och profil vid Högskolan Dalarna

Förskolläraryrket är ett yrkesprogram med detaljerade examensmål som samtliga utbildningar i landet följer med avseende på vetenskapligt innehåll, kompetens och lärandemål. Högskolan Dalarna profilerar sig inom detta spann enligt följande:

- Ämnesavdelningarna ger de ämnesspecifika kurserna i exempelvis matematikutveckling och -lärande, bild, naturvetenskap, rörelse och musik och tal- och skriftspråksutveckling, vilket innebär förutsättningar för fördjupade kunskaper och ger studenterna tillfälle att träffa lärare inom olika discipliner.
- Ett välutvecklat partnerskap med regionens skolhuvudmän genom PUD som innebär ett väl upparbetat samarbete inte bara kring VFU och handledarutbildning, utan även i form av fortbildning av förskollärare, barnskötare och förskolechefer. På senare år har även forskarutbildning för förskollärare och gemensamma praktiktäta forskningsprojekt inom förskolans område tillkommit.
- Höga ambitioner vad gäller nätbaserade utbildningar. Utbildningen marknadsförs i dag som en ”nätcampus”, vilket betyder att studenterna själva har möjlighet att välja mer av den ena eller andra undervisningsformen.
- Programmet värnar om att behålla lagom stora seminariegrupper som gör att alla studenter blir sedda och får möjlighet att aktivt delta i diskussioner, vare sig de sker på campus eller på nätet.
- En rad satsningar har gjorts för att stärka utbildningens professionsanknytning, t.ex. genom forskarskolor med inriktning mot förskolans verksamhet och att lärare med god erfarenhet av förskolläraryrket rekryterats. Det fördjupade samarbetet med partnerskolor och partnerförskolor är också en viktig del i att förstärka professionsperspektivet i grund- och förskolläraryrket. Självvärderingen nämner att alumner har uttryckt att de saknar professionsperspektivet i sin utbildning, vilket är en utgångspunkt när partnersamarbetet utvecklas ytterligare under 2017.

Sakkunnigas kommentarer

Bägge sakkunniga menar att utbildningens profil, som den beskrivs, ger studenterna goda förutsättningar för sitt kommande yrke.

Nämndens kommentarer

Nämnden instämmer med de sakkunniga, och uppmärksammar att arbete pågår med att utveckla professionsperspektivet.

Akademisk miljö och lärarkompetens

Utbildningen bemannas främst av en kärna om ca 15 lärare som tjänstgör 25 % eller mer i förskolläraryrket och således medverkar i flera kurser. Utöver dessa finns en stor grupp lärare som endast tjänstgör några enstaka procent inom utbildningen och oftast medverkar i form av handledning av examensarbeten eller bidrar med några föreläsningar. Nya medarbetare i pedagogiskt arbete har tillkommit under hösten 2016 för att specifikt arbeta inom Förskolläraryrket, och under 2017 pågår arbete med att rekrytera minst en lektor.

De disputerade lärarna undervisar framför allt i de kurser som ligger senare i programmet, såsom kurserna *Sociala relationer*, *Vetenskapsteori och utbildningsvetenskaplig forskning*, *Utvärdering och utvecklingsarbete* samt *Examensarbete*. Under läsåret 2015/16 stod de disputerade lärarna (exklusive lic.) för 14,7 % av undervisningen på grundnivå och 71,7 % av undervisningen på avancerad nivå.

Huvuddelen av professionskompetensen återfinns bland de adjunkter och doktorander som själva har erfarenhet av förskolläraryrket. Under läsåret 2015/16 stod dessa lärare för 41 % av undervisningen på grundnivå och 44 % av undervisningen på avancerad nivå, vilket innebär att närmare hälften av undervisningen på grundnivå inom programmet utfördes av lärare som varken var disputerade eller hade egen erfarenhet av förskolläraryrket.

Forskning och seminarieverksamhet inom området bedrivs huvudsakligen inom forskningsprofilen *Utbildning och lärande*. Utöver de högre seminarierna samlas forskarna även inom mer intressebaserade så kallade kollegiala mötesplatser. Den förskolepedagogiska mötesplatsens forskningsintresse har en inriktning mot de didaktiska frågorna i förskolans verksamhet, såsom lärande i relation till kunskapsområden som naturvetenskap, teknik, språk och läsning. De studier som forskarna bedriver och planerar har samtliga ett fokus på undervisning, lärande, fostran och omsorg i förskolan. Studierna tar också metodologiskt sin utgångspunkt i en praktikorienterad tradition av att konstruera data i nära samverkan med den pedagogiska praktiken. Nationell forskningssamverkan sker med Stockholms universitet, Uppsala universitet, Umeå universitet, Linnéuniversitet och Karlstads universitet.

Andra arenor för samtal kring förskolepedagogik är de programmöten som genomförs minst tre gånger per termin och samlar kursansvariga för alla UVK-kurser, ämnesrepresentanter för de ämnen som medverkar samt vid behov utvecklingsledare, VFU-samordnare med flera. Vid dessa möten behandlas såväl programmets dagliga drift som akademiska utveckling.

En ytterligare arena för den akademiska förskolemiljön är de gemensamma träffar som äger rum tillsammans med programmets partnerförskolor, dels i samband med besöken på förskolor och skolor, dels i form av särskilda träffar på högskolan.

Sakkunnigas kommentarer

En av de sakkunniga noterar att det inte saknas pedagogisk kompetens i lärargruppen, men däremot en brist på forskarutbildade lärare. Detta behöver beaktas dels utifrån att denna lärarkategori på grund av sin forskarutbildning kan bidra till att Förskolläraryrket i ökad om-

fattning vilar på vetenskaplig grund, och dels utifrån att denna lärarkategori även efterfrågas i UKÄ:s granskningar av lärarutbildningen. I lärargruppen finns dock en del lärare som forskar om förskolefrågor och därmed finns forskarutbildade lärare som har ett åskådarperspektiv på förskolan, men det är brist på forskarutbildade lärare som även har ett deltagarperspektiv genom egen yrkesverksamhet i förskolan.

För att säkerställa god kvalitet beträffande handledning av examensarbeten bör handledare få kompetensutveckling. Även om fler disputerade lärare nu handleder de självständiga arbetena, och dessa arbetar tillsammans med mindre erfarna handledare, så behöver den generella kompetensen höjas.

Nämndens kommentarer

Nämnden instämmer med sakkunniga i att det är ett problem att lektorer i låg grad medverkar i programmet, men att detta också är i paritet med nationella förhållanden då det finns få disputerade inom området. Nämnden har kännedom om att en rekryteringsprocess genomförts sedan självvärderingen skrevs, men att ingen nyrekrytering kunnat ske, samt att en lärare disputerar under hösten 2017.

Nämnden instämmer också i att det finns ett behov av kompetensutveckling för handledare, och menar att någon form av handledarkollegium bör organiseras till systematiskt stöd för de lärare som handleder examensarbeten. Nämnden noterar dock att förändringsarbete av examensarbetskursens upplägg också har skett sedan självvärderingen skrevs.

Forskningsaktivitet

Självvärderingen beskriver upplägget av forskning och presenterar pågående projekt och lärarnas publikationer i tabellform.

Sakkunnigas kommentarer

En av de sakkunniga konstaterar att det finns en tillfredsställande nivå av forskningsaktivitet, men påpekar att de aktiva forskarna inom området i större utsträckning behöver medverka i utbildningen.

En av de sakkunniga menar att det inte framgår om seminarieverksamheten kring förskolepedagogiska frågor är öppen för samtliga undervisande lärare, och menar att en öppen inbjudan även till adjunkter vara kompetenshöjande och bidra till en ökad forskningsanknytning av programmet vid sidan av programmöten.

Nämndens kommentarer

Nämnden tillägger att aktiviteten ökat i den kollegiala mötesplatsen för forskning mot förskolan och uppmärksammar att en styrka är att även adjunkter deltar i stor utsträckning, vilket bidrar till att förankra den vetenskapliga grunden i undervisningen.

Forskningsförankring

Forskningsanknytningen i programmet handlar i praktiken främst om att studenterna ska möta och bearbeta vetenskaplig litteratur i kurserna. Syftet med detta är att de ska utveckla ett vetenskapligt förhållningssätt, ett vetenskapligt skrivande och att de ska få ta del av aktuell forskning inom olika undervisningsområden. I självvärderingen nämns att det finns en potential i att forskande lärare ökar sitt deltagande i programmet. Dessa undervisar nu huvudsakligen som generalister (handledning/forskningsmetod etc.) snarare än som specialister, och bristen på forskande lärares direkta undervisning i programmet behöver adresseras.

Sakkunnigas kommentarer

En av de sakkunniga ser ett behov av fler kontaktytor mellan lärare och partnerförskolornas handledare, för att de senare hålla sig uppdaterade om den forskning som ligger till grund för studentens aktuella kurs.

Nämndens kommentarer

Nämnden noterar att revideringsarbete av kursplaner och litteraturlistor pågår.

Nämnden har inom ramen för en tematisk kartläggning av forskningsanknytning i lärarprogrammen gjort en närmare studie av Förskolläraryrket med utgångspunkt i kursplaner och kurshandböcker:

- Några av kurserna hade lärandemål gällande vetenskapligt skrivande och didaktiska teoribildningar. I många av kurserna som granskats finns dock inget lärandemål som explicit adresserar vetenskaplig kompetens. Av dessa ligger en kurs på avancerad nivå.
- I några av kurserna förekommer primära vetenskapliga artiklar, men överlag är kurslitteraturen huvudsakligen av lärobokskaraktär.
- Ett positivt exempel är kursen *Tal- och skriftspråksutveckling i förskola och förskoleklass*, där lärandemål berör vetenskaplighet och där det i kurshandboken framgår att skrivövningar ingår, att vetenskapliga texter läses samt att ”formen för vetenskapliga texter och vetenskapligt skrivande” behandlas vid seminarier.
- Disputerade lärare förekommer i olika grad i kurserna, och när så är fallet oftast i form av föreläsningar och inspelade föreläsningar.

Det är viktigt att artiklar inte enbart används för sitt sakinnehåll utan även som utgångspunkt för diskussioner om teoretiska perspektiv och vetenskapliga tillvägagångssätt. För att studenterna verkligen ska läsa litteraturlistans vetenskapliga texter, och detta utifrån dessa perspektiv, behöver lärandemålen också uttrycka de vetenskapliga förmågor som studenterna förväntas tillägna sig, och dessa examineras. Problematiken aktualiseras t.ex. vid examensarbeten där studenter kritiserar för att enbart referera till läroböcker, samtidigt som det inte visats i de tidigare kurserna hur vetenskapliga artiklar kan användas.

Det ytterst viktigaste, oavsett hur litteratur och kurser riggas, är dock i vilken grad och i vilken form studenterna får återkoppling på de texter som de skriver. Detta kräver lärarnas tid och uppgifter kopplade till vetenskaplig litteratur bör därför vara avgränsade och tydliga. Färre men mera riktade uppgifter ger möjlighet att bättre lyckas fördjupa studenternas förmågor genom utbildningen.

Utbildningens organisation

Sedan hösten 2014 genomför alla studenter inom förskolläraryrket sin VFU inom ramen för det nationella övningsskoleprojektet som pågår till 2019. De studenter som påbörjar Förskolläraryrket fördelas på de partnerförskolor som valts ut för det aktuella läsåret. Varje förskoleområde har vanligtvis mellan 12 och 25 studenter totalt, men eftersom studenternas VFU-perioder är förlagda till varannan termin finns det varje termin aldrig fler än två till tre studenter per förskola.

Kontakten mellan partnerförskolorna och högskolan under själva VFU-kurserna sker framför allt genom den seminarieledare som har till uppgift att tillsammans med handledarna följa studenternas utveckling. Varje VFU-period innefattar en introduktionsdag på partnerförskolan, ett verksamhetsbesök med tillhörande utvecklingssamtal och en avslutande bedömnings- och utvecklingskonferens där samtliga handledare inom området deltar.

Bedömningen av studenterna uppfyllelse av VFU-kursernas lärandemål sker gemensamt av VFU-lärare och seminarieledare vid högskolan med utgångspunkt i betygskriterierna. Rutinerna är väl beskrivna i styrdokument.

Av tabellen framgår att prestationsgraden är relativt hög inom förskolläraryrket.

Sakkunnigas kommentarer

Upplägget av VFU och partnerskolor är en styrka. Genom att studenterna vistas vid samma VFU-förskola hela utbildningen finns dock risk för konformitet och att studenten inte får erfarenhet av olika typer av förskolor, vilket kan orsaka viss chock när de kommer ut i arbetslivet.

Nämndens kommentarer

Nämnden instämmer med sakkunniga, och ser styrkor med en välfungerande organisation, men vill även lyfta riskerna med att studenter inte får inblick i flera olika slags skolor. Studenterna behöver i VFU även få erfarenhet av förskoleklass eftersom de får behörighet även för sådan.

Skriftliga arbeten

Undervisning i vetenskaplighet och vetenskapligt skrivande introduceras i den inledande kursen med fokus på att sammanfatta texter och att uttrycka innehållet med egna ord och studenterna arbetar med ett antal skriv- och läsövningar i syfte att öva upp sin skriv- och läsförmåga samt diskutera texter och jämföra olika genrer. Detta examineras. Studenternas vetenskapliga förmåga är tänkt att fördjupas under utbildningen genom succesivt mer avancerade övningar. I kursen *Vetenskapsteori och utbildningsvetenskaplig forskning för förskollärare* skriver studenterna en synopsis, som sedan ska ligga till grund för deras examensarbete med bas i tidigare forskning inom examensarbetets område.

Den studentkull (HT-15) som genomgått examensarbetskursen var generellt illa rustade. Problemen rörde bland annat teoriansknytning och att studenter haft svårt att behärska genren ”uppsats” när det väl gällt. Den omgång studenter som läser kursen hösten 2016 bör ha något bättre förutsättningar att genomföra examensarbetet, då de ovan beskrivna inslagen av vetenskaplighet i utbildningen har förstärkts i programmet.

I den avslutande kursen *Utvärdering och verksamhetsutveckling i förskola och förskoleklass* tränas studenten i att använda sin vetenskapliga kompetens till att på ett kritiskt och konstruktivt sätt utvärdera och utveckla förskolans och förskoleklassens verksamhet. Studenterna läser bland annat ytterligare en doktorsavhandling och en vetenskaplig artikel. Som examinationsform skriver studenterna en rapport i par om ett utvecklingsarbete på förskolan.

I examensarbetet avsätts 15 klocktimmar för handledning samt fem klocktimmar för medbedömning. I kursen ges såväl individuell handledning (tre schemalagda tillfällen) som grupphandledning (två schemalagda tillfällen). Handledarna arbetar i grupper om 2-3 med en handledningsgrupp som består av 6-9 studenter. Grupperna är, så långt det är möjligt, sammansatta utifrån studenternas uppsatsteman. En svaghet som påpekas i självvärderingen är bristen på disputerade handledare.

Ingen extern granskning av examensarbetena sker.

Sakkunnigas kommentarer

De sakkunniga menar att redogörelsen för hur utbildningen succesivt övar studenternas vetenskapliga/skriftliga förmågor visar en genomtänkt strategi och det går att se en tydlig progressions-tanke som syftar till att ge studenterna goda förutsättningar för att skriva det självständiga arbetet.

De noterar också att ett adekvat utvecklingsarbete har följt av de utvärderingar som gjorts där det visade sig att studenterna hade svårigheter att klara kursen.

Examensarbetskursens upplägg, betygs-kriterier och handledningens omfattning bedöms också som tillfredsställande, men en av de sakkunniga ställer frågor som pekar mot möjliga utvecklings-områden:

- Hur kan studenter förberedas för det självständiga arbetet så att det inte resulterar i att det företrädesvis är lärares uppfattningar om något som undersöks, utan att studenterna i samarbete med partnerförskolorna hittar dilemman i verksamheten som de kan undersöka där metod tydligare väljs utifrån den frågeställning som ska undersökas?
- Hur ser samarbetet ut mellan handledare och examinator? Är examinator med inledningsvis och återkopplar på val av ämne och val av metod?
- Hur sker bedömningen av den enskilde studentens insats i de fall studenter skriver tillsammans?

En av de sakkunniga misstänker också att studenterna inte tydligt ser kopplingar mellan vad de lär genom de rapporter som de skriver i några kurser och skrivandet av det självständiga arbetet. Ett utvecklingsområde är därför att i högre grad tydliggöra för studenterna hur rapportskrivandet i olika kurser är ett sätt för utbildningen att förbereda dem för att skriva examensarbetet.

Nämndens kommentarer

Nämnden instämmer med den sakkunniges farhågor angående likformigheten vad gäller valda uppsatsämnen, och att studenterna kanske inte får tillräcklig möjlighet att öva på problemformulering.

Måluppfyllelse

För att säkerställa att alla examensmål nås har ett utvecklingsarbete genomförts där examensmålen knyts till ett antal nyckelkompetenser som de studerande ska utveckla under utbildningen, och där progressionen mot examensmålen tydliggörs genom att lärandemålen i varje kurs kopplas till dessa nyckelkompetenser.

Fjorton av examensmålen är tydliga så kallade VFU-mål, vars färdigheter, förmågor och förhållningssätt studenterna måste ges förutsättningar att utveckla och visa under sin VFU. Dessa VFU-relaterade examensmål är framför allt kopplade till den didaktiska nyckelkompetensen. Ett färdighetsmål lyfts fram i utbildningen som det mest centrala och övergripande VFU-målet:

visa förmåga att självständigt och tillsammans med andra planera, genomföra, utvärdera och utveckla undervisning och den pedagogiska verksamheten i övrigt i syfte att på bästa sätt stimulera varje barns lärande och utveckling.

Detta didaktiska färdighetsmål återkommer i olika former i programmets samtliga VFU-kurser och byggs successivt ut från att i första kursen fokusera planering i relation till styrdokument till att i den avslutande kursen involvera samtliga aspekter av den didaktiska processen. Formerna för bedömning och examination av VFU beskrivs ovan.

Sakkunnigas kommentarer

Båda sakkunniga anser att utbildningen är på rätt nivå och lyfter fram arbetet med nyckelkompetenser som en styrka som visar att det finns en tydlig systematik i arbetet mot måluppfyllelse och för att synliggöra progressionen.

En av de sakkunniga anser dock att den förväntade progressionen när det gäller generell lärarkompetens inte beskrivs tydligt, och antar att detta kan höra samman med att VFU inte är egna kurser, utan ingår i andra kurser. I kursplanerna till kurser som innehåller VFU beskrivs hur de studerande förväntas omsätta kunskaper från tidigare kurser till praktiskt handling under VFU, men inte hur studenten förväntas utveckla t.ex. sitt ledarskap under de nästkommande VFU-perioderna.

En av de sakkunniga påpekar att de strimmor i programmet som gäller internationalisering, jämställdhet och mångfald samt hållbar utveckling inte kan läsas ut i de bifogade dokumenten.

En av de sakkunniga menar att studenterna under sin VFU borde få fler uppgifter att utföra där planering, dokumentering och utvärdering tar hänsyn till de begränsade förutsättningar som råder i praktiken. Utbildningen borde också belysa den viktiga föräldrakontakten mer.

Nämndens kommentarer

Angående sakkunnigs kommentar om progressionen i VFU noterar nämnden att några kursplaner som inte betonade ledarskap har gjorts om och förtydligats.

Nämnden ser en risk att föräldrakontakt kan vara ett eftersatt mål och att betydelsen har ökat i och med förändrade sammansättningar i förskolegrupper, men att en utbildning å andra sidan inte heller kan eller kanske ska behandla alla praktiska aspekter av ett yrke.

Omvärldsbevakning/arbetslivsanknytning

Lärare med en yrkesexamen mot arbete i förskolan har inte automatisk behörighet till studier på forskarnivå. För att skapa möjligheter att uppnå sådan finns ett magisterprogram i pedagogiskt arbete som vänder sig till personer med en förskolläraryrkesexamen, yrkeslärarexamen eller en äldre lärarexamen (före 2007).

Omvärldsanalys genomförs årligen inom ramen för den planerings- och uppföljningscykel som samtliga lärarprogram följer (VP, VU och VB). Till grund för omvärldsanalysen ligger bland annat statistik från SCB, UKÄ, Skolverket, SKL och de båda lärarfacken. När det gäller behov och efterfrågan på förskollärare från huvudmännen så är dessa inte lika tydliga som när det gäller grund- och ämneslärare, då det ännu inte finns något generellt krav på hur stor andel av den pedagogiska personalen inom förskolan som ska utgöras av legitimerade förskollärare. Trots utbyggnad av utbildningen kommer dock behovet och efterfrågan på förskollärare att överstiga tillgången under åtminstone de närmaste 15 åren.

Den mer regionala omvärldsbevakningen och -analysen sker framför allt genom PUD (Pedagogiskt utvecklingscentrum Dalarna), där utvecklingsledare, och vid behov programansvariga, träffar representanter för samtliga kommunala huvudmän inom PUD-regionen varje termin.

Omvärldsbevakning sker även genom samarbetet med partnerförskolor. Genom verksamhetsbesök får lärarna inom programmet inblick i vilken typ av kompetens det är som efterfrågas i dagens förskola och förskoleklass.

Benchmarking mot andra lärosäten sker framför allt genom aktivt deltagande i nationella nätverk som Lärarutbildningskonventet, utbildningsledarnätverket och det nyligen startade nationella nätverket för förskolläraryrkesutbildning. Förskolläraryrkesprogrammet är också involverat i ett flertal nätverk och kontakter med närliggande utbildningar och angränsande ämnen och ämnesområden.

Sakkunnigas kommentarer

Samarbetspartners och mötesplatser, med särskild betoning på samarbetet med partnerförskolor, visar att ansvariga för utbildningen och undervisande lärare har goda förutsättningar för att uppmärksammas på vad studenterna behöver ha med sig under utbildningen på väg mot förskolläraryrket.

Nämndens kommentarer

Nämnden instämmer med sakkunniga.

Studentinflytande

Kursvärdering och kursutvärdering genomförs efter varje kurs. Dessutom genomförs sammanfattande programvärderingar när studenterna avslutat termin sju. Seminarielidarna har nära kontakt med studenterna och får på så vis synpunkter direkt från dem som sedan lyfts i lärarlaget och förändringar kan göras under pågående kurs. Kurslag förekommer i enstaka kurser. Anledningen till att de inte förekommer så ofta är att det har varit svårt att få studenter att ställa upp som kurslagsrepresentanter.

Sakkunnigas kommentarer

Sakkunniga bedömer att studenterna erbjuds flera kanaler att ge sina synpunkter på utbildningen, men anser det oklart hur det återkopplas till studenter att deras synpunkter beaktas i kvalitetsarbetet. Ett utvecklingsområde kan vara att tydligare kommunicera till studenterna varför man från utbildningens sida önskar att studenterna i högre grad ger sina synpunkter, vilket kan leda till att det blir lättare att hitta studeranderepresentanter till olika sammanhang.

Nämndens kommentarer

Nämnden instämmer och konstaterar att en av de sakkunniga har identifierat en viktig aspekt av studentinflytande i det att kommunikation till studenterna om syftet är viktigt för att kunna göra ändamålsenliga utvärderingar.

Internationalisering

Internationella perspektiv i kurserna är tänkt att ökas genom mer internationell forskning i kurslitteraturen där lek och tillträde till lek studeras utifrån ett etniskt perspektiv och lek och lärande behandlas i ett flerspråkighetsperspektiv.

Samtliga aktiva forskare presenterar regelbundet sina forskningsresultat i olika internationella sammanhang. I självvärderingen noteras dock att merparten av forskarna som mer direkt fokuserar utmaningar och möjligheter med en alltmer interkulturell och flerspråkig förskola och förskolläraryrket inte själva är delaktiga i Förskolläraryrketprogrammet.

Sedan HT-16 finns en samordnare för internationaliseringsarbetet i Förskolläraryrket- och Grundläraryrketprogrammet som arbetar med att stödja programansvarig med att utveckla de internationella perspektiven i utbildningen samt inspirera studenterna till att studera vid ett lärosäte utanför Sverige. Under VT-17 kommer en student från Förskolläraryrketprogrammet studera vid den internationella programterminen vid Katholieke Pabo Zwolle i Holland.

Sakkunnigas kommentarer

En sakkunnig noterar att det finns en uttrycklig ambition att Förskolläraryrketprogrammet ska bidra med kunskaper om förskolan i ett internationellt perspektiv, inklusive utbyten, men att tyngdpunkten ligger på att föra in ett internationellt perspektiv genom kurslitteraturen. Risken med strimmor i program där flera kurser har ansvar för ett gemensamt innehållsområde är att det lätt leder till en bristande progression på grund av att samma stoff snarare upprepas än att fördjupas.

Nämndens kommentarer

Nämnden noterar att den pågående UHR-piloten om internationalisering inneburit att arbetet med internationella perspektiv i undervisningen har börjat lyftas fram i högre utsträckning.

Hållbar utveckling

Hållbar utveckling finns med som en strimma i kurserna och ses som en del av nyckelkompetensen "Lärarkretsens värderelaterade dimensioner". Ett flertal kurser listas där denna strimma kommer till uttryck, men självvärderingen ger inga konkreta exempel på hur detta sker.

Sakkunnigas kommentarer

Sakkunnig påpekar att samma risker med strimmor i utbildningen som nämns angående internationalisering också gäller jämställdhet, mångfald och hållbar utveckling. Den sakkunnige menar också att dessa perspektiv beskrivs i liten grad i självvärderingen, vilket kan peka mot att dessa inte är helt genomtänkta.

Nämndens kommentarer

Nämnden instämmer med de sakkunniga.

Jämställdhet och mångfald

Lärlaget i Förskolläraryrket har en bra bredd vad gäller lärarnas ålder och etnicitet, men män är underrepresenterade. Jämställdhets- och mångfaldsfrågor ska finnas som strimmor i programmet, men förekommer i olika utsträckning i kurserna. T.ex. finns i kursen *Lek och kommunikation* kursmålet "analysera hur lek påverkas av sociala normer och föreställningar, till exempel om makt, etnicitet och genus".

Via PUD samarbetar Förskolläraryrket med Borlänge kommun och projektet "Nyanlända på väg mot förskolan" – ett projekt där nyanlända får en chans att utbilda sig till förskollärare.

Sakkunnigas kommentarer

Arbetet med jämställdhet och mångfald är tillfredsställande, men sakkunniga ser samma risker med strimmor i undervisningen som avseende "internationalisering" ovan.

Nämndens kommentarer

Nämnden instämmer med de sakkunniga.

Framtidsperspektiv

I självvärderingen lyfts framför allt forskningsanknytning som en utmaning:

- Satsningar har skett på forskarskolor och doktorander, men lektorsforskningen bland den undervisande personalen är fortfarande låg och det finns fortfarande ett glapp mellan den forskning som faktiskt bedrivs och programmet som helhet. Merparten av förskoleforskningen genomförs av doktorander, och lärare vid Högskolan Dalarna som bedriver forskning av hög relevans för utbildningen är inte engagerade i undervisningen.
- Lärarresursen har förstärkts underifrån med fler förskollärare med professionskompetens, men när självvärderingen skrivs saknas disputerade lärare inom det förskolepedagogiska området.
- Den kompetens som i dag finns inom det förskolepedagogiska området behöver konsolideras ytterligare, för att skapa en attraktiv miljö som kan attrahera fler disputerade förskolläraryrket.

Som styrkor nämns det relativt höga söktrycket och de tilldelade extraplatser som Högskolan Dalarna erhållit, vilket möjliggör långsiktig satsning på att bygga upp lärarkompetensen och utbildningsmiljön.

En annan styrka är det goda samarbetet med huvudmännen i regionen där samarbetet genom PUD möjliggjort för en handfull förskollärare att genomgå forskarutbildning.

Genom projektet med partnerförskolor kan alla studenter erbjudas en kvalitetssäkrad VFU med utbildade och engagerade handledare som har en tät och nära kontakt med högskolan. En utmaning i detta sammanhang är dock att inte alla partnerförskoleområden kan säkerställa att studenterna även får erfarenhet av undervisning i förskoleklass. Ytterligare en utmaning blir att bibehålla samma kvalitet i utbildningen och samma täta kontakt med förskolorna även efter att försöksperioden löpt ut våren 2019.

Sakkunnigas sammanfattning

Styrkor inom utbildningsprogrammet

- Det systematiska utvecklingsarbetet med att koppla samman examensmål och lärandemål med nyckelkompetenser, och därmed skapa goda förutsättningar för ett helhetsperspektiv på måluppfyllelse.
- Många av programmets lärare är involverade i de särskilda utvecklingsåtgärderna, vilket medför att kvalitetsarbetet blir lärargruppens gemensamma angelägenhet.
- Det finns många goda rutiner för VFU och mötesplatser för samtal om frågor som rör VFU.
- Samarbetet med partnerförskolor är välorganiserat och det blir ett ömsesidigt utbyte där högskolan och partnerförskolorna i hög grad tar ett gemensamt utbildningsansvar.
- I utbildningen synliggörs även arbetet i förskoleklass i kursplaner och det finns ett samarbete med grundlärarprogrammet F-3, som också innefattar arbetet i förskoleklass.

Svagheter inom utbildningsprogrammet

- Progressionen inom den generella lärarkompetensen under den verksamhetsförlagda delen av utbildningen är inte synlig i skrivningarna i kursplanerna för de kurser som innehåller VFU.
- Handledarkompetensen när det gäller det självständiga arbetet behöver höjas i den meningen att fler lärare behöver utveckla sitt kunnande när det gäller handledning av examensarbeten.
- Progressionen i arbetet med strimmorna i utbildningen behöver ses över.
- Brist på disputerade lärare med egen förskollärarexamen.
- I det fall en student gör alla VFU-perioder i ett homogent område begränsas studentens möjlighet att inför sitt kommande yrkesutövande få erfarenhet av olika förskoleverksamheter i fler än ett socioekonomiskt område.

Möjligheter för framtida utveckling

Med utgångspunkt från nyckelkompetenserna, och särskilt den didaktiska kompetensen, skulle mål kunna formuleras som visar på förväntad progression gällande generell lärarkompetens under VFU.

Fortsätta att arbeta med att utveckla samarbetet med partnerförskolor. T.ex. skulle partnerförskolan behöva bättre inblick om vad studenterna läser i utbildningen för att på så vis uppdateras inom aktuell forskning, och ge underlag för diskussion i arbetslag och med studenten under VFU.

Sårbarhet för förändringar

När de statliga utvecklingsmedlen för arbetet med partnerförskolor tar slut 2019 måste det fortsatta samarbetet finansieras inom ramen för Högskolan Dalarnas egna resurser, vilket kan vara en utmaning som kräver prioriteringar.